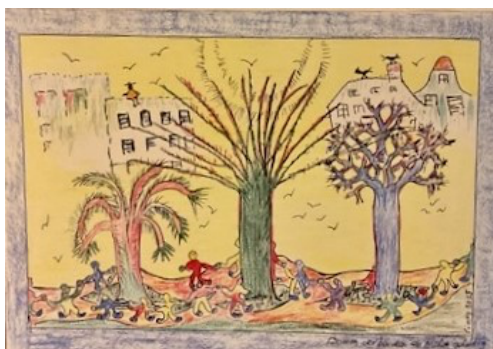

Rinny Kooi

Openingstekst: Lucas 2, 1-7

In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië. Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven, ieder naar de plaats waar hij vandaan kwam. Ook Jozef ging op weg om zich te laten inschrijven. Samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was, reisde hij van de stad Nazaret in Galilea naar Judea, naar de stad van David die Betlehem heet, aangezien hij van David afstamde. Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde Hem in doeken en legde Hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het gastenverblijf.

Lezing: Jesaja 9, 1-6

1. Het volk dat in duisternis ronddoelt ziet een schitterend licht. Zij die in het donker wonen worden door een helder licht beschenen.
2. U hebt het volk weer groot gemaakt, diepe vreugde gaf U het, blijdschap als de vreugde bij de oogst, zij jubelen als bij het verdelen van de buit.
3. Het juk dat op hen drukte, de stok op hun schouder, de staf van de drijver, U hebt ze verbrijzeld, zoals Midjan destijds.
4. Iedere laars die dreunend stampte en elke mantel die doordrenkt is van bloed, ze worden verbrand, ze vallen ten prooi aan het vuur.
5. Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven; de heerschappij rust op zijn schouders. Deze namen zal hij dragen: Wonderbare raadsman, Sterke God, Eeuwige vader, Vrededorst.
6. Groot is de heerschappij en zonder einde de vrede voor de troon van David en voor zijn koninkrijk; ze zijn gegrondvest op recht en gerechtigheid en staan vast voor altijd en eeuwig. De HEER van de hemelse machten brengt dit in zijn vurige liefde tot stand.

Overweging

Lieve mensen, hier aanwezig, en u thuis.

Het volk dat in duisternis wandelt ziet een groot licht. Deze hele prachtige tekst van die oude profeet, Jesaja, klinkt vanavond en morgen in heel veel plaatsen. En als we vanavond helemaal niets zouden zeggen, of zingen, of bidden: als deze woorden klinken, vatten we hoop.

Want het is Verkondiging: proclamatie. Uitroepen van een nieuwe werkelijkheid. Een blijde boodschap! Ondanks alles. Het zijn namelijk geen woorden van een dromer, maar van een realist. De profeet Jesaja leefde in een tijd, dat het kleine koninkrijk Juda, met de hoofdstad Jeruzalem, tussen de grootmachten Egypte en Assyrië dreigde vermalen te worden. Jubel en licht vindt een verklaring: er is bevrijding van een groot gevaar. Uit de crisis van het moment zal er weer een koning zijn, die heerst met "recht en rechtvaardigheid". Iemand in de lijn van koning David. Nu nog een kind, maar met de belofte van stabiliteit. Van veiligheid.

Vorig jaar nog zou ik gedacht hebben aan andere gebieden, en hier Gaza, Donbas, Armenië, Soedan genoemd hebben. Bijvoorbeeld. Maar iets van de kilte, van mogelijke onderwerping, van botte overheersing, is nu wel heel dichtbij gekomen. De gedachte komt op: “misschien zijn wij nu aan de beurt”. En als een Jood, een Koerd, een Armeniër of een Palestijn met ons in gesprek zou gaan over dit thema, dan kunnen we hen vragen: “herken je dit gevoel?”. Hoe leef jij daarmee?

Die belofte van vrede komt ook in de geboorte van Jezus naar voren. Morgen daarover meer. En ook hier is het bepaald geen zoet verhaal. De lokale heerser, Herodes, heeft spectaculair zijn macht kunnen vestigen, nadat hij in een gevecht om de romeinse keizerstroon eerst op het verkeerde paard had gewed, Marcus Antonius. Met een spectaculair bezoek aan Octavianus, de latere keizer Augustus, heeft hij volgens de bronnen gezegd: Ja, ik heb de verkeerde gesteund. Maar kijk niet naar die foute beslissing, maar zie eens hoe trouw ik ben aan mijn vriendschappen. Zo trouw zal ik ook aan u zijn! Hij mocht vazal van Rome worden, en was een groot bouwer en restaurateur (o.a. van de Tweede Tempel).

Maar de geniale Herodes had een zwakke plek. Zijn moeder was niet joods. Maar uit Idumea, Edom, buurkoninkrijk naast de Dode Zee. Hij was niet een echte Jood, hoewel hij “Koning der Joden” was. Dat knaagde aan hem. Moet u zich dan eens voorstellen als een paar “magiërs uit het oosten” komen en nota bene aan deze onzekere man vragen waar de “echte koning der Joden” geboren is – want wij hebben zijn ster gezien. Hij was meer dan onzeker: Zijn leven lang was hij bang voor complotten, vooral uit zijn eigen familie. Want door zijn huwelijk met een Joodse prinses waren zijn kinderen wel zuiver joods, en dus geschikt dan hij. Hij had meer dan 10 vrouwen, van wie hij er tenminste drie liet doden (Mariamne I en II) en Kleopatra van Jeruzalem. Ook drie zoons, verdacht van verraad, liet hij executeren. Hij klampte zich aan de macht tot hij niet meer kon. Graag was hij onsterfelijk geweest. *Een God gemaakt. Net als wereldleiders nu, waar een Chinese leider en Rus vrolijk met elkaar spraken over de mogelijkheid om heel oud, misschien onsterfelijk, te worden.*

In zo’n wereld vol paranoia en argwaan wordt een kind geboren. In Bethleem. Wegens een volkstelling. En familie die meedeint op de golven van de machthebbers vindt iets plaats wat eigenlijk gewoon is. Een jong meisje op reis meegenomen. “Dood-normaal”, zeggen wij in onnadenkend (wreed) Nederlands. Terwijl het bewind van de paranoia koning op zijn einde loopt, met alle verwachte instabiliteit van dien op komst.

Want wat moet je? Volhouden. Zo goed mogelijk doorgaan met het leven. Een weg zoeken. Dat vroeg toen, en dan vraagt vandaag om moed. U bent moedig. Alleen al door hier te komen, en met ons na te denken. Stil te worden. Aum mee te chanten. Op u af te laten komen en door u heen te laten gaan. Uit hoop of gewoonte of nieuwsgierigheid.

Het licht van het evangelie lijkt mij steeds helderder te schijnen in deze tijd. Nooit hoor ik teksten over “heersen met recht en gerechtigheid” als een commentaar op onze tijd.

leven in een tijd van grote ego’s. Veel mensen willen graag God zijn. Er is maar één God die mens wilde worden. In het evangelie gaat het omgekeerd. Dat grote licht van Jesaja blijkt een heel klein licht te zijn. De verwachte redder en koning een kind in de kribbe. Dàt kind is koning. Een verrassing? Een teleurstelling? Kan het niet wat steviger? Kan het niet wat robuuster?

Op 30 november, op de eerste Adventszondag, noemde ik hier in de viering de opnieuw populaire Joodse denker Hannah Ahrendt. Op zoek naar een denken dat het leven vooropstelt, kwam zij uit bij wat zij “Nataliteit” noemde:

(...) het geboren worden van nieuwe mensen en het maken van een nieuw begin, de handeling waartoe zij uit kracht van geboorte in staat zijn.” (Vita Activa, 1958, geciteerd in Joop Berding: “Een kind ons geboren” in B. vd. Berg et. al: Het visioen van Mattheus, Kampen 2021, p. 170.)

Ja, kinderen hebben telkens opnieuw de mogelijkheid vrede te bouwen. Meer dan nieuwe mensen zelf, gaat het om wat elk mens telkens opnieuw kan: handelen, tot een maken van een nieuw begin, tot uitdrukking brengen van geloof en hoop. Over je eigen schaduw heenstappen. In alle eenvoud is dit een werkelijk “licht-gevende” opvatting van onze werkelijkheid.

Hannah Ahrendt helpt ons niet cynisch te worden. Hoe klein ook, we zijn niet machteloos! En we hoeven ook niet gewelddadig te worden, want die weg leidt naar dood en verderf. Waar we om ons heen steeds luider stemmen horen die zeggen: “ik wil niet vergeven, ik wil wraak”. Waar massale en massieve bewapening als noodzakelijk aan ons voorgehouden wordt, klinkt hier vanavond toch iets anders. Hannah Ahrendt kwam – naar het verhaal vertelt – via een uitvoering van de Messiah op haar nadenken over nataliteit.

Via de muziek, via de kunst tot het leven. Want zij wilde een filosoof van het leven zijn. Zoals de jongeren, die ons vanavond – elk vanuit een eigen perspectief – een weg van vrede en licht hebben voorgehouden. In woorden, in klanken, in beelden. En ons op die manier helpen nog beter zicht te krijgen op vrede. Een vrede voor allen op deze wereld. Niet een geprivilegieerde groep. Een aangevochten vrede. Een vrede ondanks alles.

Ja, via de muziek, gedichten, klanken, Aum. Om ons heen: Theo. Kende namen van de bedelaars. Zo worden probleemgevallen tot mensen. Met een naam. Met een geschiedenis. En misschien – toch nog, ondanks alles – met een toekomst.

Met kerst roepen we uit: Een kind is ons geboren. Dat kind is de koning van vrede. Wat dit kind zal doen, is blijvend. Is recht en gerechtigheid. Een blijde boodschap. Verkondiging. Proclamatie. Een groot verhaal dat klein begint. Deze baby is onze echte koning.

Nauwelijks bevatten we onze eigen woorden. Het is verbluffend. Waar alles om ons heen zingt, roept, schreeuwt om meer, groot, gedurfd, innovatief, machtig, verpletterend, komen we tot stilstand bij een kind in een voederbak. Een baby, geboren onderweg. Niet veilig thuis, omringd door familie en in veiligheid. Wij willen proberen dat teken te verstaan! En misschien wat doen. (Verhaal van de namen van de Leidse bedelaars?) Zo klein en toch zo hoopgevend.

Want het gaat niet om het lawaai en het tumult buiten. Het gaat om ons. Wat is de goede reactie op zo’n klein wezen, net geboren? Allereerst “tederheid”. En hier, in deze Leidse Ekklesia, zoek ik een omschrijving met een Liedtekst van Huub Oosterhuis, die ons zo vaak kan raken met zijn hertalen van de bijbel: “Wek mijn zachtheid weer”. Geef mij terug de ogen van een kind. Dat ik zie wat is. En mij toevertrouw. En het licht niet haat.

DAT IK ZIE WAT IS. Zien wat er is. Hoe het met mij staat. Hoe het met de wereld staat. Niet door een roze bril, maar eerlijk, open. Het kind van Kerst is er, in alle kwetsbaarheid.

EN HET LICHT NIET HAAT

WEK MIJN ZACHTHEID WEER. Het is in ons. Zoals Youssef, Parvati en Carola ook hebben gezegd. Vanavond beleven we een grote omkering. Dat het kleine, weerloze het belangrijkste ter wereld wordt. Dat wij opleven, moed vatten, iets van licht zien. Een klein licht, een begin.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl